

които после в официалните обобщени донесения на властите до Високата порта се губят. Благодарение именно на дипломатическата документация, съпоставена с достигналите до нас /но непълни/ протоколи от процеса, спомените на осъдените и други български извори, историята на разследването, може да бъде възстановена в значителни подробности и със значима автентичност. Някои първични обнародвани резултати от цялостното проучване на тази информация доказва напълно ползата и научната стойност на чуждите документи /Кр. Шарова/.

Сръбската и друга чужда документация осветлява и друга важна страна на българо-сръбските отношения, кривотълкувана в някои трудове, като се почне от началото на XIX в. и участието на хиляди българи във въстанията и освободжените на Сърбия и се свърши с преговорите за координирани действия и едновременно въстания в България, Босна и Херцеговина през 1871 - 1872 и 1875 - 1876 г. до значимото участие на български доброволци в сръбско-черногорско-турската война през 1876 г. През този продължителен период връзките и взаимоотношенията между двата народа и между сръбската държава и българите претърпяват естествена еволюция и промени, в зависимост от развитието и на политиката на Княжеството, и на политическата активност, идеи и организираност на българското освободително движение. Различия настъпват и в позициите и инициативите на революционната емиграция и контактите ѝ със сръбските демократични и революционни среди, от една страна, а от друга - с управляващите, с правителствата и политици вън от омладинските и другите демократични общности. Поради важността на този компонент в историята на българската емиграция и на освободителното движение като цяло перипетиите на взаимоотношенията между двата народа са отразени в българската и сръбската документация. А поради опасността за големите държави от сближение и общи акции на революционерите, те са постоянен обект на внимателно наблюдение от дипломатите и тайните агенции, в редица случаи и на подмолни контрадействия, за да не бъдат допуснати едновременно и нежелателни за Турция и силите координирани въстания, които могат да актуализират Източния въпрос в противовес на техните интереси и намерения в даден момент.

В по-голямата част от литературата-българска и сръбска, силно влияние при разглеждането и преценките на българо-сръбските отношения обикновено вземат връх емоциите от натрупващите се с времето отрицателни явления във взаимоотношенията, най-напред след разпускането на Втората легия в Белград и все повече след 1878 г. поради Сръбско-българската война през 1885 г. и Междусъюзническата война и продължителните противоречия, предизвикани от сръбската пропаганда в Македония, внедряването на македонизма там от страна на Белградските правителства и шовинистични центрове и все по-агресивните техни претенции към присъединяване на български земи, в което тя успява след Първата световна война с помощта на държавите от Антантата, поради принадлежността на България към германския блок във войната, което се повтаря и през следващата световна война, когато Македония остава в пределите на СФРЮ. От тук и необ-